

**Utredning om bästa möjliga
väg för basnivå för
pedagogisk utvecklingstid**

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning.....	3
Syfte	4
Metod	5
Resultat	6
<i>Pedagogisk utvecklingstid i Stockholms stads stadsdelsnämnder.....</i>	<i>6</i>
<i>Pedagogisk utvecklingstid i andra kommuner</i>	<i>8</i>
Analys och slutsatser	11

Sammanfattning

I kommunfullmäktiges budget 2024 har förskolenämnden tilldelats i uppdrag att i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda bästa möjliga väg för att säkra likvärdighet i staden vad gäller basnivå för pedagogisk utvecklingstid (PUT). Där ingår att se på möjligheten att teckna ett stadsövergripande lokalt kollektivavtal om frågan.

Inriktningen på förskolenämndens uppdrag är att tillsammans med stadsdelsnämndernas förskoleverksamheter och göra en kartläggning och redovisa hur beräkning och förläggning av PUT görs i stadsdelsnämnderna. I samarbete med kommunstyrelsen undersöks olika aspekter och lämpliga vägval för arbetsgivaren för att säkerställa bästa möjliga väg för basnivå för PUT.

Stadsdelsnämnderna rapporterar i stort sett liknande hantering och basnivå antal timmar för PUT.

PUT är både individuell och gemensam och som grundregel är tiden schema-och arbetsplatsförlagd.

PUT används till planering, organisering, uppföljning och analys, dokumentation.

Förskoleförvaltningen förslår att förskolenämnden i samarbete med stadsdelsnämnderna, med grund i detta utredningsresultat, tar fram ett gemensamt ramverk. Ramverket föreslås innehålla arbetsgivarens rekommendation kring en basnivå för antal timmar PUT, ange vad PUT ska användas till och utgör stöd för rektorer när PUT ska förläggas och planeras. Förskollärare får stöd i ramverket för att använda tiden till vad den avses till.

Inledning

I kommunfullmäktiges budget 2024 har förskolenämnden givits i uppdrag att i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda bästa möjliga väg för att säkra likvärdighet i staden vad gäller basnivå för pedagogisk utvecklingstid (PUT). Där ingår att se på möjligheten att teckna ett stadsövergripande lokalt kollektivavtal om frågan.

En grundförutsättning för att förskollärare ska kunna ta sitt pedagogiska ansvar och bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete som ger alla barn möjlighet att utvecklas i riktning mot läroplanens

samtliga mål, är att de har tillräckligt med tid avsatt för pedagogisk utvecklingstid, både enskilt, tillsammans med arbetslaget och med andra förskollärare. (KF budget 2025)

Förskollärarna har ansvar för det pedagogiska innehållet i undervisningen och att leda undervisningen på ett sådant sätt att målen och intentionerna i läroplanen uppfylls. Skrivningarna i förskolans läroplan, Lpfö 18¹, utgår ifrån att det finns förskollärare, och att de ges förutsättningar att ansvara för undervisningen. Förskollärarna har ansvaret i undervisningen som personalen genomför gemensamt.

Inriktningen på förskolenämndens uppdrag innebär att tillsammans med stadsdelsnämndernas förskoleverksamheter och göra en kartläggning och redovisa hur beräkning och förläggning av PUT görs i stadsdelsnämnderna. Vidare samverkar förskolenämnden med kommunstyrelsen stadsledningskontoret personalstrategiska avdelningen (SLK PAS) kring arbetsgivarens analys av olika aspekter och möjliga sätt att hantera frågan om PUT i förskolorna för att säkra likvärdighet i undervisningen.

Utredningen presenterar en nulägesbild i staden avseende PUT. Vidare ges också en sammanställning av resultat och behov från stadsdelsnämnderna och beskrivningar av Malmös och Göteborgs styrande dokument gällande PUT. Avslutningsvis ges sammanfattande analys, slutsatser och förslag till vägval för att fortsätta arbeta med basnivå för PUT.

Syfte

Denna utredning syftar till att kartlägga hur pedagogisk utvecklingstid beräknas och förläggs för förskollärare i Stockholms stad. Vidare avser utredningen att klargöra hur behoven av stöd kring frågan ser ut i stadsdelsnämnderna. Grundat på resultatet i utredningen läggs också fram ett förslag på hur en vägledning och stöd till stadsdelarna kan utformas för att på bästa möjliga vis säkerställa likvärdig basnivå av pedagogisk utvecklingstid för förskollärare anställda i Stockholms stad. Utredningen syftar också till att se på möjligheten att teckna ett lokalt kollektivavtal i frågan.

Likvärdiga förutsättningar och goda arbetsvillkor oberoende av vilken del av staden man arbetar inom utgör grunden i en god arbetsmiljö. Det är en viktig del i att vara en attraktiv arbetsgivare,

¹ Skolverket. (2018). Läroplan för förskolan Lpfö 18. Stockholm: Skolverket.

är en central del av att behålla medarbetare och ger staden goda förutsättningar för en långsiktig kompetensförsörjning.

Metod

Förskoleförvaltningens uppdragsplanering har legat till grund för genomförande av utredningen. Den anger bakgrund till uppdraget, ramar och avgränsningar samt planerade aktiviteter med tidsplan. Uppdraget avgränsas till att omfatta förutsättningar för förläggning av PUT för förskollärare. Generellt ska goda arbetsvillkor råda.

Initialt i utredningen genomfördes en informationsinsamling och omvärldsbevakning om liknande utredningar. För att tillföra viktiga aspekter till utredningen tillfrågades stadsdelsnämndernas skolchefer och strateger, som är närmast verksamheten, om deras bedömning av hur behovet ser ut. Stadsdelsnämnderna svarade skriftligen på förskolenämndens frågor kring PUT. Utifrån de inrapporterade svaren gjordes ett handplockat urval till fördjupade intervjuer. I urvalet säkerställdes representation av rektorer från större och mindre stadsdel respektive större och mindre förskolenhet. Slutligen analyserades insamlade data i relation till de avgränsningar och intentioner som uppdraget innefattar.

Utgångspunkter i utredningen

Olika organisationer har olika benämning på den tid som behövs och ska användas av förskollärare till att planera, dokumentera, följa upp och organisera undervisning samt driva utveckling. Begreppet pedagogisk utvecklingstid, PUT, återfinns inte i något lagrum men är vedertaget och känt inom Stockholms stads förskoleverksamheter.

En utgångspunkt i kommunfullmäktiges budget för 2025 är att stadens styrning ska främja lärande. Tillitsbaserad styrning ska vara normen för stadens styrning och förtroendet till medarbetarnas kompetens ska vara högt. Stadsdelsnämnderna beslutar själva om en ändamålsenlig och effektiv organisation utifrån uppdraget och invånarnas behov med fokus på nyttomaximering av skattemedel. Facknämnder och stadsdelsnämnder ska samverka i gemensamma frågor. En av stadens viktigaste utmaningar kommande år är att säkra den långsiktiga kompetensförsörjningen och det är av yttersta vikt att staden fortsätter vara en attraktiv arbetsgivare där goda och trygga arbetsvillkor gäller. Medarbetare i staden ska ha goda förutsättningar att utföra sitt arbete.

Arbetsgivaren ska som ett led i det lagstadgade systematiska arbetsmiljöarbetet² säkerställa att arbetstagare har erforderlig tid för att enskilt och i samarbete med kollegor fullfölja det uppdrag som läraren ansvarar för och att arbetsuppgifterna ryms inom arbetstiden som helhet.

Rektor har en lagreglerad³ befogenhet att leda och samordna det pedagogiska arbetet vid förskolan eller skolan. Rektor har också mandat att besluta om förskolans eller skolans inre organisation och resursfördelning samt fatta de beslut och utöva det ansvar som framgår av skollagstiftningen och andra författningar.

Resultat

Pedagogisk utvecklingstid i Stockholms stads stadsdelsnämnder

Stadsdel	enskild PUT fskl	gemensam PUT arbetslag	beräkningsmetod	basnivå total PUT per vecka
Bromma	2 tim	2 tim	14min/barn/arbetslag	ca 4 tim
Enskede Årsta Vantör	2,5 tim	1,5 tim	tim/vecka	5+1 tim
Farsta	3 tim	1+1 tim	tim/vecka	5 tim
Hägersten Älvsjö	4 tim	-	tim/vecka	4 tim
Hässelby Vällingby	3,5 tim	0,5 +1 tim	tim/vecka	5 tim
Järva	-	-	-	-
Kungsholmen	3 tim	1 tim	tim/vecka	4 tim
Norra innerstaden	2 tim	2tim	tim/vecka	4 tim
Skarpnäck	4 tim	-	tim/vecka	4-5 tim
Skärholmen	2 tim	2 tim	tim/vecka	4 tim
Södermalm	4 tim	1 tim	tim/vecka	4 + 1 tim

Tabell 1: Fördelning, beräkning och total PUT per stadsdel

I tabellen ovan framgår att stadsdelarna i stort sett har gemensam syn på nivån för PUT. Antal timmar basnivå total PUT varierar mellan 4-6 timmar per vecka.

Skillnader ses i hur tiden förlagts mellan förskollärares enskilda PUT och gemensam PUT för arbetslaget.

Järva har ett pågående arbete med att skapa gemensamma styrdokument efter sammanläggningen.

² Arbetsmiljölagen (1977:1160), 3 kap 2a §.

³ Skollagen (2010:800), 2 kap 10 §.

Stadsdelarna rapporterar i stort sett liknande hantering för PUT.

PUT är både individuell och gemensam och som grundregel är tiden schema- och arbetsplatsförlagd.

PUT används till planering, organisering, uppföljning och analys, dokumentation.

Nätverk och kollegiala möten med förskollärarkollegor ligger oftast utanför det som räknas som PUT.

PUT syftar till pedagogiskt utvecklingsarbete, inte arbete av annan administrativ karaktär.

Beräkning av PUT utgår från heltidsanställning och justeras i de flesta stadsdelar procentuellt utifrån förskollärarens tjänstgöringsgrad.

Som regel så förläggs PUT inte mellan kl.09.00-15.00 vilket är utbildning- och undervisningstid och den tiden då flest barn är närvarande på förskolan.

Avvikelse från överenskommelse kan göras i samråd med rektor, likaså om PUT inte kan tas ut enligt schemat och behöver kompenseras vid annat tillfälle.

Intervjuer

Nedan redovisas ett sammanfattat resultat baserat på intervjuer med fem rektorer i Stockholms stad. Intervjuerna hölls digitalt och varade ca 30 minuter.

Vad ligger till grund för hur den är organiserad?

- Utgångspunkten är stadsdelens gemensamma överenskommelse som tagits i facklig samverkan. I den finns ett visst tolkningsutrymme som gör att PUT-tiden kan organiseras utifrån den enskilda förskolans förutsättningar. Som regel är tiden förlagd innan kl.09.00 eller efter kl.15.00. Tiden kl.09.00-15.00 är fokus på undervisning i barngrupp. Med visst undantag av arbetslagets gemensamma reflektion, som kan vara förlagd under förmiddagstid för att alla i arbetslaget ska kunna delta. Vissa förskolor schemalägger en dag när alla medarbetare arbetar till kl.18.00 och då förläggs vissa möten till den eftermiddagen. Utgångspunkten är att förskollärare har 4h/v baserat på heltid för PUT. Det ingår både individuell tid för planering samt tid för arbetslagsmöten. När det är flera förskollärare i samma arbetslag fördelas PUT tiden mellan de fsk-lärare som arbetar på avdelningen.

Vilka förutsättningar krävs för en hållbar planering av tiden?

Att PUT tiden är schemalagd och arbetsplatsförlagd. Det är viktigt med tydlighet kring PUT tid, när den ska göras och

vad den används till. Solidariskt tänk och flexibilitet är viktiga förutsättningar.

Hur ofta uteblir den och vad är de främsta anledningarna till det?

PUT tid har hög prioritet på arbetsplatsen och det är sällan den ställs in. Om tiden uteblir är främsta orsaken oplanerad frånvaro som uppstår med kort varsel på grund av sjuk eller vård av barn. Om det inte går att använda tiden enligt schema så löser arbetslagen det i hög grad själva och hittar en alternativ, närliggande tid. Vid behov ges stöd av biträdande rektor eller rektor för att planera in tiden.

Finns önskemål om förtydliganden och/eller riktlinjer?

Likvärdighet i staden kring antal timmar för förskollärarna efterfrågas. Rektor behöver vara lyhörd för behov och därför ha utrymme att göra lokala lösningar inom enheten. Till exempel att anpassa verksamheten till mindre resurskrävande aktiviteter vid lov och då skapa utrymme för dokumentation och uppföljning vid perioder när verksamheten medger det. Det kan vara i samband med lov i grundskolan t ex sportlov och höstlov. Det kan också behöva avsättas tid i samband med vissa uppdrag under terminen, ett exempel är när ansökningar och handlingsplaner för barn i behov av särskilt stöd ska skrivas.

Pedagogisk utvecklingstid i andra kommuner

Utredningen har inhämtat information från andra städer hur frågan om PUT hanteras. Det kan konstateras att det på flera håll nationellt råder en gemensam uppfattning om basnivå för PUT. Såväl Stockholm som Göteborg, Malmö och Sundbyberg avsätter ca 4–5 timmar för PUT/vecka för förskollärare.

Det som skiljer sig åt mellan städerna är tillvägagångssättet att styra i frågan om PUT utifrån de lokala förutsättningarna i respektive organisation samt vilka arbetsuppgifter som ska ingå i PUT.

Förskoleförvaltningen i Göteborgs stad har lokalt kollektivavtal som går under namnet skolutvecklingsavtal.⁴ Kollektivavtalet ger alla förskollärare rätt till minst fyra timmars planeringstid i veckan i genomsnitt beräknat utifrån en heltidsanställning. Planeringstiden gäller endast planering individuellt eller tillsammans med arbetslaget och avser de barn som förskolläraren bedriver undervisning för. Allt övrigt lärarbete som APT, föräldramöten, informationsmöten, utbildning och planering för hela enheten, samverkan med andra skolformer eller expertis, materialvård, inköp

⁴ Göteborgs stad. (2005). Skolutvecklingsavtal.

med mera är inte avsett att rymmas i de fyra planeringstimmarna. Förskoleförvaltningen i Göteborgs stad har ansvar för driften av förskolorna.

Förskoleförvaltningen i Malmö stad har lokalt kollektivavtal⁵ rörande tid för verksamhetsutveckling inom förskolan. Tiden består av kontinuerligt schemalagd tid och fyra heldagar per verksamhetsår.

Tid för verksamhetsutveckling förläggs i schema och ger förskollärare i genomsnitt fem timmar per vecka. Tiden beräknas proportionerligt mot tjänstgöringsgraden. Utöver denna tid har förskolechef möjlighet att ge utrymme för individuella uppdrag utifrån medarbetaren och förskolans utveckling. Tiden för verksamhetsutveckling förläggs företrädesvis före klockan 9.00 och efter klockan 15.00 under 45 veckor per kalenderår. De fyra heldagarna kan förläggas på fyra nivåer: förskoleområdet, enheten, arbetslaget, samt som enskild tid utifrån ansvar och uppdrag. Övrig tid för verksamhetsutveckling ska förläggas på enskild- och arbetslagsnivå. Arbetsplatsträffar ingår inte i tid för verksamhetsutveckling. Förskoleförvaltningen i Malmö stad har ansvar för driften av förskolorna.

Barn- och utbildningsförvaltningen i Sundbybergs stad har en gemensam rutin för pedagogisk utvecklingstid.⁶ Rutinen ska bidra till pedagogiska samtal och bygga en samsyn på respektive förskola kring uppdrag och roller i arbetslagen. Samt skapa en likvärdighet gällande förutsättningar för uppdraget i staden. PUT ska syfta till att utveckla verksamheten i enlighet med styrdokument så förskolans utbildning blir tillgänglig för alla barn utifrån deras förutsättningar samt följa enskilda barns utveckling och lärande.

Den pedagogiska utvecklingstiden beräknas fram utifrån 25 minuter per barn. Vid en barngrupp om exempelvis 16 barn ger det arbetslaget 6 timmar och 40 minuter per vecka. Utöver PUT till arbetslaget dras det bort tid i schemat per individ för arbetsplatsträffar som är obligatorisk för all personal kopplat till det systematiska arbetsmiljöarbetet. För dem som har det schemalagt så blir det inget avdrag.

Genomföranden och förberedelser som gäller driften av förskolan ingår inte i PUT då PUT syftar till utveckling av den pedagogiska verksamheten och undervisningen i synnerhet. Barn- och

⁵ Malmö stad. (2017). Kollektivavtal rörande tid för verksamhetsutveckling vid förskoleförvaltningen.

⁶ Sundbybergs stad. (2021). PUT – Pedagogisk utvecklingstid.

utbildningsförvaltningen i Sundbybergs stad har ansvar för driften av förskolorna.

Lokalt kollektivavtal

I detta uppdrag ingår att se på möjligheten att teckna ett lokalt kollektivavtal avseende PUT. Det finns flera aspekter för arbetsgivaren att beakta i denna fråga.

Rektorsuppdraget innebär ett omfattande ansvar uppdrag och det är centralt för stadens långsiktiga chefsförsörjning i förskolan att rektor har goda förutsättningar och god arbetsmiljö.

Ett lokalt kollektivavtal medför ytterligare arbetsuppgifter för rektorerna till exempel genom att den pedagogiska utvecklingstiden ska planeras och fördelas om i schemat på en mer formaliserad nivå och därmed ger en påverkan på verksamheten när rektorerna ska detaljstyra planeringstiden i enlighet med regleringen i ett kollektivavtal.

Att reglera tid för pedagogisk utvecklingstid innebär att samma tid ska tillfalla alla förskollärare och rektorns möjlighet att fördela den pedagogiska tiden efter verksamhetens behov och enskilda medarbetares behov påverkas. Exempelvis kan en medarbetare som är ny i yrket behöva mer pedagogisk utvecklingstid än en förskollärare som har många år i yrket.

Att teckna ett lokalt kollektivavtal riskerar att bli tvistebärande eftersom avvikelser från kollektivavtalet kan innebära en tvist och krav på skadestånd till berörd facklig organisation. Ett exempel på en situation kan vara att arbetsgivaren på grund av verksamhetsskäl, vid till exempel hög sjukfrånvaro på en förskola, inte har möjlighet att fördela ut all pedagogisk tid under en begränsad period och det blir då ett brott mot kollektivavtalet.

En viktig aspekt i sammanhanget är att verksamheterna har olika förutsättningar och behoven kan se olika ut för förskolans medarbetare. Ett kollektivavtal begränsar rektors möjlighet att planera och styra sin verksamhet samt ta hänsyn till medarbetarnas olika behov av kompetensutveckling.

Frågan om pedagogisk utvecklingstid kan även bli aktuell på nationell nivå inom ramen för den kommande avtalsrörelsen mellan SKR och de centrala fackliga organisationerna vilket innebär att frågan kan komma att hanteras på central nivå.

Analys och slutsatser

Utredningen visar att det generellt råder en samsyn i frågan kring pedagogisk utvecklingstid i Stockholms stad mellan stadsdelsnämnderna.

Det framkommer att stadsdelsnämnderna i stort sett har arbetat fram en gemensam praxis kring basnivå avseende antal timmar för pedagogisk utvecklingstid och att det i de flesta stadsdelsnämnder finns lokala överenskommelser om hur tiden ska beräknas och förläggas. Den generella inställningen är att pedagogisk utvecklingstid är viktig för att förskollärare ska kunna planera, genomföra och följa upp undervisning med god kvalitet. I samtliga stadsdelar förläggs mellan 4 och 6 timmar pedagogisk utvecklingstid varav en del är enskild tid för förskolläraren och en del är gemensam tid för arbetslaget.

Rektor utgör ett stöd till förskollärare och arbetslag i de situationer då tiden inte kan tas ut eller när tiden ska fördelas eller omprioriteras. Dock uttrycks från några rektorer ett önskemål om ett stadsgemensam, likvärdigt förhållningssätt i frågan.

Utredningen visar också att förutsättningarna och behoven ser olika ut på både organisations- och individnivå. Förskollärares yrkeserfarenhet, ålder på barnen och barngruppernas storlek och sammansättning är faktorer som påverkar förutsättningarna för och behovet av PUT. De lokala förutsättningarna och behoven gör att frågan om PUT behöver hanteras av rektor som har den bästa kunskapen om behoven närmast de som berörs.

Bedömningen är att en basnivå för antal timmar PUT i princip redan tillämpas i Stockholms stad.

För att fortsätta att stärka likvärdigheten och flexibiliteten utifrån lokala och individuella förutsättningar ses ett behov av stöd till rektorerna och förskollärarna. Syftet med ett stöd är att säkerställa en gemensam grund, att PUT används på samma vis i staden för att nå likvärdiga och goda förutsättningar för förskollärare att kunna bedriva undervisning av god kvalitet som möter barnens behov.

Förskoleförvaltningen föreslår att förskolenämnden i samarbete med stadsdelsnämnderna, med grund i detta utredningsresultat, tar fram ett gemensamt ramverk som föreslås innehålla arbetsgivarens rekommendation kring en basnivå för antal timmar PUT, ange vad PUT ska användas till och utgör stöd för rektorer när PUT ska

Utredning om bästa möjliga väg för basnivå för pedagogisk utvecklingstid
12 (12)

förläggas och planeras. Förskollärare får stöd genom ramverket för att använda tiden till vad den avses till.